

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ (УМУМИЙ ҚИСМ)

Маъруза: ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР ЖАВОБГАРЛИГИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ

(1 соат)

Маърузачи: Ахраров Б., Салаев Н., Камалова Д.

1. МАЪРУЗАНИНГ НАТИЖАЛАРИ:

Маърузанинг мақсади шундан иборатки, вояга етмаганлар жавобгарлигининг ўзига хос жиҳатлари, жазо турлари, жазо тайинлаш ва жавобгарлик ва жазодан озод қилиш турларини ўрганишдан иборат. Маърузада суд ҳуқуқ ислоҳотлари даврида вояга етмаганлар жавобгарлиги масаласига киритилган ўзгартиш ва қўшимчаларга алоҳида эътибор қаратилади.

Маъруза якунида Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2000 йил 15 сентябрдаги "Вояга етмаганларнинг жиноятлари ҳақидаги ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида"ги 21-сон қарори юзасидан фикр-мулоҳазалар айтилади.

Маъруза натижасида талаба:

- чекланган вақт доирасида ўзлаштирилган ўқув материални конструктив баён қилиш қобилияти;
- амалий мисоллар (фактлар) билан мустаҳкамланган вазиятлар билдириш ва гуруҳда ишлаш кўникмаси;
- танқидий фикрлаш, оппонентни эшитиш ва ўз жавобини тегишли ҳуқуқий атамалар қўллаган ҳолда асослаш;
- вояга етмаганлар жавобгарлигининг ўзига хос жиҳатларини ҳисобга олиб, жавобгарлик масаласини ҳал қила олиш кўникмасига эга бўлади.

2. ТАЯНЧ ТУШУНЧАЛАР:

Вояга етмаганларга жазо тайинлаш деб - жиноят содир этишда қонунда белгиланган тартибда айбли деб топилган вояга етмаган шахсга нисбатан ЖК Махсус қисм моддаси санкциясида назарда тутилган жазони (мажбурлов чорасини) қўлланилишига айтилади.

Вояга етмаганларни жиноий жавобгарликдан озод қилиш –фақатгина, ишни вояга етмаганлар билан шуғулланувчи комиссияга топшириш орқали амалга оширилиши мумкин.

Вояга етмаган шахсларга нисбатан жиноий жазо ўрнига қуйидаги мажбурлов чоралари қўлланилади:

- суд белгилайдиган шаклда жабрланувчидан узр сўраш мажбуриятини юклаш;
- ўн олти ёшга тўлган шахс зиммасига етказилган зарарни ўз маблағи ҳисобидан ёки меҳнати билан тўлаш ёки бартараф қилиш мажбуриятини юклаш. Агарда, етказилган зарар белгиланган энг кам иш ҳақининг ўн бараваридан ошиб кетмаган бўлса қўлланилади. Бошқа ҳолларда етказилган зарар фуқаровий суд ишларини юритиш тартибида ундирилади;
- вояга етмаган шахсни махсус ўқув-тарбия муассасасига жойлаштириш.

3. МАВЗУ БЎЙИЧА ДАРС ОЛИБ БОРИШ МЕТОДИКАСИ:

Вояга етмаганлар жавобгарлиги ва унинг ўзига хос жиҳатлари ёритиб ўтилади. Талабаларнинг эътибори, вояга етмаганларга нисбатан жазо тайинлаш масаласига қаратилади.

Вояга етмаганлар жавобгарлигининг ўзига хос жиҳатлари амалий мисоллар ва казуслар ёрдамида муҳокама қилинади.

4. АСОСИЙ БЕЛГИЛАРИ:

Жиноят содир этган вояга етмаган шахсларга:

- тарбиялаш мақсадидаги мажбурлов чораларини қўллаш;
- жазо чораси тайинланиши мумкин.

Жиноят содир этган вояга етмаган шахс деганда — ижтимоий хавфли қилмишни содир қилган вақтда 13 ёшдан юқори, 18 ёшга тўлмаган шахслар тушунилиб, уларга куйидаги жазо турлари тайинланиши мумкин:

- жарима;
- ахлоқ тузатиш ишлари;
- қамоқ;
- озодликни чеклаш
- озодликдан маҳрум қилиш.

Ўн саккиз ёшга тўлмасдан жиноят содир этган шахсларга нисбатан қўшимча жазо турлари тайинланиши мумкин эмас.

Суд вояга етмаган шахсга жазо тайинлашда:

- ЖК Махсус қисмининг жиноят содир этганлик учун жавобгарлик назарда тутилган моддасида белгиланган доирада;
- умумий қисмининг қоидаларига мувофиқ (ЖК 82, 83, 84, 85 — моддалари) муддатларига мувофиқ ҳолда тайинланади;
- содир этилган жиноятнинг хусусияти ва ижтимоий хавфлилиқ даражасини;
- қилмишнинг содир қилиниши сабабини;
- етказилган зарарнинг хусусияти ва миқдорини;
- айбдорнинг шахсини;
- жазони енгиллаштирувчи ва оғирлаштирувчи ҳолатларни;
- вояга етмаганнинг ривожланганлик даражасини;
- турмуш шароити ва тарбиясини;
- соғлиғини;
- содир этган жиноятининг сабабларини;
- катта ёшдагиларнинг ва бошқа ҳолатларнинг унинг шахсига таъсирини ҳисобга олади.

ҚОЛГАН МАСАЛАЛАРНИ МУСТАҚИЛ ЎҚИБ ТАЙЁРЛАШ.

5. СЕМИНАР САВОЛЛАРИ (4 соат)

2 соат

1. Жиноят ҳуқуқида вояга етмаганлар жавобгарлигининг ўзига хос хусусиятлари.
2. Вояга етмаганларга нисбатан жарима, ахлоқ тузатиш ишлари, қамоқ, озодликни чеклаш жазоларини қўллашнинг ўзига хос жиҳатлари

2 соат

1. Вояга етмаганларга нисбатан озодликдан маҳрум қилиш жазосини тайинлаш.
2. Вояга етмаганларга нисбатан жазо тайинлаш.
3. Вояга етмаганларни жавобгарлик ва жазодан озод қилиш.

КАЗУСЛАР:

1-масала

17 ёшли Г. ЖКнинг 165-моддаси 2-қисми билан ўн йилга озодликдан маҳрум этилган. Жазо умумий тартибдаги меҳнат-тарбия колониясида, 18 ёшга тўлгандан сўнг эса, қаттиқ режимдаги колонияда ўталиши белгиланган.

Шу иш бўйича жазо тайинлашда суд томонидан қоидага риоя қилинганми?

2-масала

2008 йилда 16 ёшли К. жабрланувчининг номусига тегиб, жиноят изини йўқотиш мақсадида уни ўлдиришга қарор қилади ва ўн марта пичоқ уриб ўлдирган. Суд 2011 йилда Ш.нинг ҳаракатини ЖКнинг 97-моддасининг 2-қисми “о” банди билан квалификация қилиб, умрбод озодликдан маҳрум қилиш жазосига ҳукм қилган.

Суд ҳукмига нисбатан ўз муносабатингизни билдиринг.

3-масала

16 ёшли А. ЖКнинг 131-моддаси 1-қисмида кўрсатилган жиноятни содир қилган. Бу жиноят учун энг кам ойлик иш ҳақининг йигирма беш бараваридан эллик бараваригача миқдорда жарима ёки уч йилгача ахлоқ тузатиш ишлари, ёхуд уч йилгача озодликдан маҳрум этиш жазоси тайинланиши керак. Суд энг кам ойлик иш ҳақининг эллик баравари миқдорида жарима тўлашга ҳукм чиқарди.

Суднинг ҳукми асослими?

4-масала

14 ёшли И. ЖКнинг 105-моддаси 1-қисмида кўрсатилган ўртача оғирликда баданга шикаст етказиш жиноятини содир қилган. Бу жиноят учун уч йилгача ахлоқ тузатиш ишлари ёки уч йилгача озодликдан маҳрум қилиш жазоси назарда тутилган. Суд айбдорга ЖКнинг 105-моддаси 1-қисми билан энг кам ойлик иш ҳақининг 20 фоизи миқдори иш ҳақидан ушлаб қолган ҳолда уч йил ахлоқ тузатиш ишлари жазоси тайинлайди. Суд томонидан тайинланган жазо асослими?

5-масала

Н. ЖКнинг 116-моддаси 1-қисмига кўра, уч йилга шифокорлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқидан марум этилди. ЖКнинг 72-моддасига асосан суд ҳукми икки йиллик синов муддати билан шартли деб топди. Н.га нисбатан шартли ҳукмнинг қўлланилиши қонунга асосланганми?

ЎҚИШ УЧУН АДАБИЁТЛАР:

1. Рустамбаев М.Х. Ўзбекистон Республикаси Жиноят ҳуқуқи курси. Умумий қисм. I том: Жиноят тўғрисида таълимот. – Т.: Илм зиё, 2011. – 400 б.
2. Rustamboyev M.H. Jinoyat huquqi (umumiy qism). Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. – Toshkent: TDYI, 2006.
3. Иномжонов Ш.Х. Далиллар назарияси муаммолари. Ўқув қўлланма./ ю.ф.д., проф. Ғ.А.Абдумажидовнинг таҳрири остида. -Т.: ТДЮИ, 2006. – Б.14-19.
4. Халикулов У.Ш. Вояга етмаганлар жавобгарлиги. // Ж. Ҳаёт ва қонун. -2004.-5-сон.- Б. 58-59.
5. Халикулов У.Ш. Вояга етмаганлар жавобгарлигининг хусусиятлари, улар учун жазо тайинлашда алоҳида судларни ташкил этишнинг бугунги кундаги аҳамияти. Давлат ва Жамиятнинг демократик янгиланиш босқичида суд ҳокимияти мустақиллигини таъминлашнинг долзарб муаммолари. // Конференция материаллари. –Т.: ТДЮИ, 2002.- Б.306-311.

6. Халикулов У.Ш. Вояга етмаганларга жазо тайинлаш ва уни одиллаштириш билан боғлиқ бўлган айрим масалалар. // Суд-хуқук ислохоти: назария ва амалиёт мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференция материаллари. -Т.: ТДЮИ, 2001 .-Б. 209-214.
7. Рустамбаев М.Х. Ўзбекистон Республикаси Жиноят ҳуқуқи курси. Умумий қисм. I том: Жиноят тўғрисида таълимот. – Т.: Илм зиё, 2011. – 400 б.
8. Rustamboyev M.H. Jinoyat huquqi (umumiy qism). Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. – Toshkent: TDYI, 2006.
9. Кабулов Р., Якубов А.С., Шакуров Р.Р. ва бошқалар. Жиноят ҳуқуқи. Умумий қисм. Услубий материаллар.—Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси, 2004.—53 б.
10. Усмоналиев М., Бакунов П.Б. Жиноят ҳуқуқи. Умумий қисм. Олий ўқув юртлари учун дарслик. —Т., «Янги аср авлоди», 2010, 664 бет.
11. <http://www.lex.uz>
12. <http://www.tsul.uz>
13. <http://www.norma.uz>
14. <http://www.gov.uz>
15. <http://www.legislature.ru>
16. <http://www.law.uk.edu>
17. <http://www.juristlib.ru>
18. <http://www.crime-research.ru>